

Kloosterkerk

7 november 2021 – Dienst met vergeving – ds. Rienk Lanooy

Psalm 25 en Lukas 11,1-4

U kunt deze dienst alsnog bekijken en beluisteren via www.youtube.com/watch?v=xuWV_Fm0V08

Gebed om ontferming

Zo vast als de bomen
van het Voorhout
geworteld zijn
zo standvastig
zouden we wel
in het leven
willen staan
de stormen trotseren
de hitte verduren
de kou doorstaan
en soms lukt het ook:
dan kunnen we
veel verdragen
meer dan we dachten
we verliezen misschien
ons blad
we kraken en buigen
in de wind
maar we blijven overeind –
Zo stevig
als we er uit kunnen zien
zo voelen we ons echter
niet altijd
dan zijn we
moe of bang of alleen
of alles tegelijk
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Zo vast als de pilaren
van dit huis
zo sterk
zouden we
wel willen zijn
zodat anderen
op ons kunnen bouwen
en soms lukt het ook:
dan doen we er toe
zijn we van betekenis –
en het doet goed
er te kunnen zijn
voor een ander –
maar zo stevig
als we er uit kunnen zien
zo voelen we ons
niet altijd:
dan geven we niet thuis
als iemand
iets van ons vraagt
dan sluiten we ons af
voor de ander
en op in onszelf
of we zoeken het juist
teveel in de ander
en te weinig in ons zelf
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Zo vast als het ritme
waarin dag en nacht
zomer en winter
gaan en komen
zo bestendig
en betrouwbaar
zouden we wel willen
dat het op aarde toeging
en soms lukt het ook:
dan is de vrede langdurig
het recht krijgt de ruimte
en er wordt oprecht gewerkt
aan een duurzame wereld –
maar evenzo vaak
wordt de oorlog geleerd
het recht verdraaid
en de aarde
genadeloos aangepakt
en uitgeperst.
Het kan ons
moedeloos maken
onverschillig ook
maar soms breekt
er licht door
en zien wij
uw licht in ons licht
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Preek

Twee titels stonden er op mijn scherm. Vlak onder elkaar. Het intrigeerde me. Het ene artikel kopte: 'Vergeven is niet zo moeilijk', het andere: 'Vergeving is zo'n moeilijk onderwerp'. In het ene artikel claimde een coach dat een mens niet meer dan “anderhalf à twee uur (...)” nodig heeft om “zo'n tachtig procent van de wrok- en haatgevoelens” op te ruimen daarmee ook een einde te maken “aan het voortdurend wentelen in slachtofferschap”. In het andere artikel ging het over koningin Elizabeth die in de serie 'The Crown' tegen ds. Billy Graham zegt dat wij maar mensen zijn, geen goden. Graham had Elizabeth even te voren namelijk voorgehouden dat wanneer God ieder mens kan vergeven, wij dat ook moeten kunnen. Elizabeth denkt daar anders over: zo eenvoudig is dat niet.

Ik moest onmiddellijk denken aan de woorden van Alexander Pope: 'Fouten maken is menselijk, vergeven goddelijk' ('To err is human, to forgive divine'). Mooie woorden, maar ze maken het een mens niet eenvoudiger. Als het iets goddelijks is, vergeven, hoe moet een mens dat dan klaarspelen? In 'The Crown' heeft Elizabeth dat eerder door dan de dominee (zo kan dat gaan...). Kun je b.v. iemand vergeven die er niet meer is, of die niet jou maar een ander iets

heeft aangedaan? Doe je het voor jezelf of voor de ander en wat nu als die ander niet op jouw vergiffenis zit te wachten? Is vergeven een christelijke plicht, altijd en overal, en als je het niet kunt, moet je het dan maar aan de Eeuwige overlaten. De Frans-Joodse filosoof Levinas zei het scherp: 'Niemand, zelfs God niet, kan vergeven wat ik mijn naaste heb misdaan'. Vergeving kan nooit buiten het slachtoffer om, want die moet het doen. Een ander kan het niet voor je doen. Een ander kan het niet van je eisen. En pas op, aldus Levinas, want voor je het weet wordt een mogelijke weigering van de getroffene om vergeving te schenken als het werkelijke probleem gezien. Alsof niet de dader maar het slachtoffer gevoelloos en hardnekkig is.

Als je nadenkt over vergeving – en hoe moeilijk of eenvoudig het is – heb je vaak de neiging om jezelf te zetten op de positie van degene die vergeving zou moeten schenken, het slachtoffer. 'Zou ik dat wel kunnen, vergeven?'

Maar dat je ook wel eens dader zou kunnen zijn, is misschien een nóg lastiger positie. Dat je wilt, ja, moet nadenken over wat je gedaan hebt waarvoor je vergeving nodig zou hebben. Iets wat ergens in je diepste zelf rondzingt, als een terugkerend refrein, soms al van heel lang geleden. In de psalm die zojuist klonk, is dat de positie van de dichter. Hij is niet het slachtoffer dat peinst over de vraag of en hoe hij moet vergeven, maar hij is de dader die zich bij de Eeuwige vervoegt en zich afvraagt hoe het nu verder moet. Hij, de dader, hoopt op vergeving. Hij had namelijk een afspraak met God, dat ze elkaar zouden vertrouwen en liefhebben. Verbond heet die afspraak. Het is geen zakelijke afspraak, maar een intieme. Eén zoals vrienden die maken, voor het leven: we blijven elkaar trouw, wat er ook gebeurt. Of zoals partners zich met elkaar verbinden in een relatie 'in voor- en tegenspoed, rijkdom en armoede, ziekte en gezondheid'. Niet altijd lukt dat. Soms wordt zo'n verbond verbroken. Voor even of voorgoed. De liefde is weg, het vertrouwen geschonden.

De dichter heeft die ervaring ook, en hij legt de schuld bij zichzelf. Het ligt aan mij. Dat zeg je niet zo gauw: het ligt aan mij. Spijt hebben is lastig en het lijkt soms nog lastiger om het toe te geven. Liever masseren we het weg. 'Ik heb nergens spijt van', lijkt het als een mantra te klinken uit veel zelfbewuste en assertieve monden. En de rechtvaardigingen zijn legio: 'Wat heeft het voor zin, je moet verder met je leven'. 'Je moet niet zulke hoge eisen aan jezelf stellen'. 'Je kunt het beter loslaten'. 'Spijt is negatieve energie, het gaat zoals het gaat'. 'Mensen maken fouten'. Ja, dat is allemaal zo. Spijt brengt schaamte naar boven voor wat je hebt gedaan. Maar we weten ook dat die spijt en die schaamte meestal iemand anders betreffen. En die ander laat zich nu eenmaal niet wegmasseren. Hij/zij is een mens van vlees en bloed die jij pijn hebt gedaan, het is een situatie die jij uit de hand hebt laten lopen. Het gaat dus niet alleen over jezelf.

Ik weet niet of het woord 'spijt' in Glasgow al gevallen is. Er is veel aandacht voor actie, voor vooruitkijken, aanpakken, doen. Prima, het moet ook! Maar is er ook spijt, daar, of bij mij, over onze omgang met de aarde? Ik doe al zoveel, zegt de één, en: wat maakt mijn bijdrage nu eigenlijk uit? vraagt de ander. Maar komt de werkelijke actie niet voort uit reflectie op wat jouw daden, jouw woorden met de ander, met de aarde, hebben gedaan, niet zozeer uit de vraag hoeveel last jij hebt van je spijt en hoe je daar zo pijnloos mogelijk van af komt?

Met andere woorden: komt werkelijke spijt niet voort uit openstaan voor wat mijn daden betekenen voor de ander? Uit invoelingsvermogen. En precies dat is wat de dichter van de psalm heeft gezien. Zijn reflectie is niet gericht op zichzelf, maar op de Eeuwige, op degene met wie hij een afspraak had die hij verbroken heeft. De pijn van de Ander is zijn pijn en daarom zoekt hij contact. Hij bidt. Dat is bidden: je in de relatie met de ander stellen. De dichter deelt zijn ongemak: zonde en ellende noemt hij dat. Klassieke woorden waarvoor je allerlei andere begrippen kunt vinden, maar de kern ervan is dat je uit de relatie met de ander bent gestapt, dat je de ander niet meer als je naaste ziet, die is zoals jij bent.

Is dat niet ook wat er nu gaande is in de tweedeling die op allerlei vlakken zichtbaar is in onze samenleving? Ik geloof niet dat ze met vrijheid te maken heeft, of dat we komt door regels, door drang of dwang, maar in de kern met de vraag of we met alles waar we zo onwankelbaar van overtuigd zijn, of we met al onze verschillen, in de relatie met de ander kunnen blijven staan. En hoe lastig dat is! Ik las in de krant een mooi voorbeeld hoe het kan: over kerkleiders en artsen in de wijken Charlois en Feijenoord in Rotterdam waar veel argwaan is t.a.v. vaccinaties, maar die juist door te investeren in de relatie met de ander, het voor elkaar krijgen wat al die folders en voorlichtingsspotjes niet lukt. En ook hoeveel tijd en aandacht dat vraagt en geduld om dat vertrouwen op te bouwen.

En de dichter van de psalm? Die doet iets dergelijks: hij meldt zich bij de Eeuwige en investeert in de relatie die een knauw heeft gekregen: *Naar u, Heer, gaat mijn verlangen uit... Maak mij met uw wegen vertrouwd. Zie mijn nood en mijn ellende, mij hart is vol van angst... Vergeef mij omwille van uw Naam.* Tja, vroeg iemand van de week over deze tekst, gaat het in deze psalm niet iets te gemakkelijk? Smeert de dichter hier niet al te veel stroop om de mond van de Eeuwige, met zijn inkeer- en smeekbedes?

Nu ja, is het echt zo gemakkelijk? De vraag is of het zo eenvoudig is om je als mens tot de ander te wenden, tot de Eeuwige. Kies je niet liever voor de therapeut om je af te helpen van het schuldgevoel dan dat je tot de ander zegt: Dit heb ik niet goed gedaan. En vergeet niet: de psalm eindigt niet in een toezegging van vergeving. Ze eindigt met een oproep: *Ene, verlos Israël van zijn angsten!* Het is geen automatisme, vergeving. Je kunt er geen aanspraak op maken. Ik zei al: dat is wat Levinas onderstreept. Als vergeving zo vanzelfsprekend is, dan is niet meer de dader, maar het slachtoffer dat niet kan vergeven het probleem. Als het zo eenvoudig zou zijn, dan zegt dat vooral iets over hoe wij over God denken. Heine zei over hem: 'Pardonner, c'est son métier'. Vergeven is zijn vak. Hij moet het doen, maar de Eeuwige moet niets, en dus blijft het hier, in de psalm, het open: of de ik-persoon vergeven wordt, zegt de dichter niet.

Vergeving is geen vanzelfsprekendheid. En daarom put de dichter zich uit in het aanroepen van de Eeuwige. De relatie moet opnieuw gestalte krijgen, zoals mensen zich soms opnieuw tot elkaar moeten verhouden als hun relatie is scheefgetrokken. Waar ben ik, waar zit jij? Waar ben ik, waar zij Gij, o God? En waar kunnen we elkaar vinden? En de dichter beroept zich daarbij op de Godsnaam. Precies in het midden van de psalm doet hij dat als hij zegt: *Omwille van uw Naam, vergeef me mijn schuld, want ze is groot.* Is het toeval dat vergeving en de Godsnaam het hart van de psalm vormen? In elk geval is het zo dat die Naam zoveel betekent als: *Ik zal er zijn.* En u hoort wel: dat is geen zekerheidje, maar een belofte. De dichter houdt de Eeuwige aan zijn naam en op grond daarvan hoopt hij op vergeving voor wat hij heeft gedaan.

Ja, gemeente, we zijn mensen met gebreken, dat kunnen we toch wel stellen. Maar de vraag is wat je met die kennis doet. Probeer je er vooral zelf mee in het reine te komen, of blijf je ook de ander zien, die de consequenties heeft moeten dragen van wat je deed. Daarmee wordt vergeving niet eenvoudiger, maar wel betekenisvoller. Of die ander nog in staat is in de relatie terug te keren, is nog maar de vraag. Soms is de ander er niet meer, of wil die niets van je weten, soms is het gewoon te laat. Soms is de schuld te groot, voor jezelf of voor die ander. Soms voelt het bij jou als schuld zonder dat de ander het beseft. En dan?

De dichter richt zich tot de Eeuwige. Omdat hij er op vertrouwt dat er één is, waarin al die namen en al die gezichten ten opzichte van wie je tekort geschoten bent en die je soms een leven lang me je meeneemt zijn opgenomen. Hij vertrouwt erop dat er één is met wie de relatie ten diepste nooit definitief verbroken is. Een mens kan altijd terugkeren tot de Eeuwige, omwille van zijn naam, *Ik zal er zijn.* En wie dat beseft, zal dan ook altijd willen terugkeren tot

de ander, met wie hij in onmin leeft of leefde. Het kan niet altijd, het lukt niet altijd. Wij zijn, zoals Elizabeth het zei, mensen, geen goden. Maar wat blijft is de hoop van de dichter: dat wij vergeven worden door de Eeuwige, misschien juist wel het meest, waar wij mensen zelf niet in staat zijn om te vergeven of er mee worstelen om te aanvaarden waar we zelf de fout in zijn gegaan... zodat we verder kunnen, met ons eigen leven én dat van de ander.

bronnen:

Hans-Joachim Kraus, *Psalmen*, Neukirchen: Neukirchener Verlag 2003

G. Begrich/J. Uhle-Wettler, *Vergessene Texte, Band 3: Mit den Psalmen durch das Kirchenjahr*, Stuttgart 2003

Gebeden

Wij danken u trouwe God, dat er vergeving is dat ergens, ooit die mogelijkheid heeft postgevat in onze gedachten in ons samenleven met de ander in onze verhouding tot U. We weten wel dat wat kan niet altijd gebeurt: soms staat onze trots onze koppigheid onze onmacht ons in de weg om te vergeven of om vergeving te ontvangen. En soms is wat we doen wat we hebben gedaan wat gebeurt wat ons is gebeurd te groot te zwaar	te veel om er mee om te kunnen gaan. Ook daarom bidden wij u met de psalmdichter: <i>Vergeef ons, omwille van uw Naam.</i> Wij bidden u dat we ons vroeg of laat toch weer kunnen verwonderen over het nieuwe begin dat wij kunnen maken in ons leven. En wij bidden dat dat ook gebeurt bij ons zelf in ons eigen kleine leven maar ook in onze maatschappij waar zoveel meningen fouten regels ja, onze beste bedoelingen ons van elkaar hebben vervreemd.	We bidden u dat de mogelijkheid tot verandering ook hen inspireert die in Glasgow samenkomen om zorg te dragen voor onze aarde ook hen die zich verlaten op geweld en oorlog in Ethiopië ook hen die zich inzetten voor de kinderen zonder toekomst in Yogyakarta Wij bidden u voor wie ieder op zijn eigen wijze herstellende zijn... en voor wie verdrietig zijn om het verlies van een dierbare en we noemen... voor wie dit huis jarenlang een thuis was en in de stilte van ons gemoed zeggen we wat ons verder ter harte gaat...
---	--	---

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!